

JOAQUIM HOMS, MIRALL DE FIDELITATS*

MIQUEL DESCLOT

A Joaquim Homs li devíem un homenatge per més d'una raó i de dues. En realitat, el fet d'haver complert els 95 anys i ser el degà dels nostres compositors no és, de fet, una veritable raó, sinó una mera ocasió per a l'homenatge. Fer anys, evidentment, no és un mèrit personal, sinó el resultat dels capricis aleatoris de la sort, però Joaquim Homs, al llarg d'aquesta generosa vida, n'ha fet molts, de mèrits, per guanyar-se el nostre reconeixement.

El primer, naturalment, és el d'haver-nos llegat un extens opus musical de més de 200 títols, plens d'innombrables emocions i bel·leses de tota mena, en els variadíssims camps de la música instrumental, la música de cambra, la música orquestral, la música coral i la música vocal. En aquest darrer apartat, em permetreu que assenyali –i no pas per simple interès gremial– que Homs s'ha convertit en l'autor que d'una manera més constant i coherent ha incorporat la poesia del seu temps i del seu entorn a la música catalana contemporània.

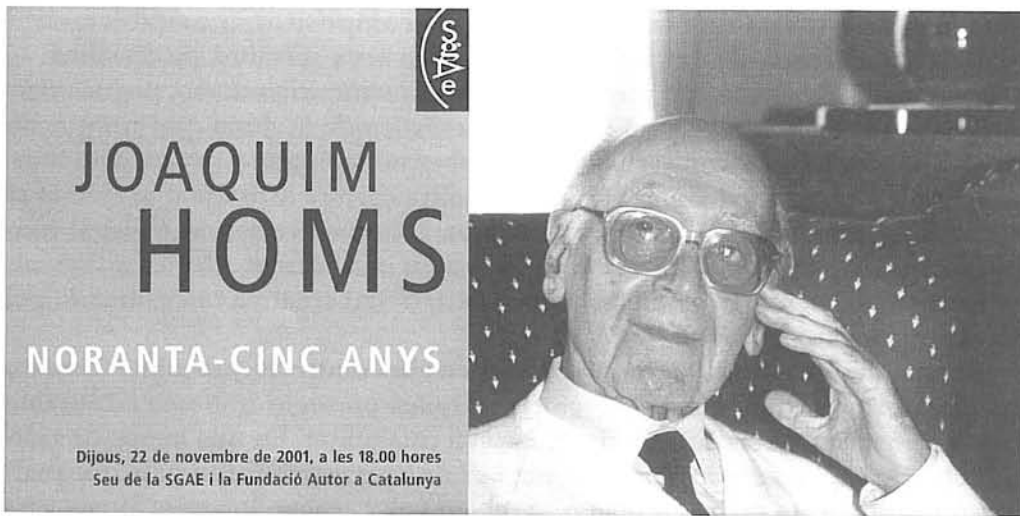
I per si aquest devessall de música, difícilment resumible o avaluable en un acte d'homenatge com aquest, no fos prou impressionant per ell mateix, cal tenir en compte encara que tot aquest corpus s'ha anat construint en els pitjors dels contextos imaginables: primer, al llarg d'una atroç guerra de tres anys, després durant una no gaire menys horrible i obscura postguerra franquista que semblava que no havia de passar mai, i finalment, quan tot feia preveure que la seva carrera havia d'acabar en un plàcid ambient de normalitat i de reconeixement, encara durant uns llargs anys d'oblit i d'indiferència creixents que haurien descoratjat el més pintat.

Però el gran corpus de l'obra d'Homs, que sens dubte és el que en primer lloc farà perviure el seu nom, no és pas l'únic mereixement d'aquest home que

* Parlament pronunciat el dia 22 de novembre del 2001 a la sala d'actes de la seu de la Societat General d'Autors i Editors (SGAE) i la Fundació Autor de Catalunya, en l'acte d'homenatge a Joaquim Homs, amb motiu de la celebració dels seus noranta-cinc anys.

avui festegem. El segon mèrit en importància, al meu entendre, seria el fet d'haver mantingut encesa la flama de l'avantguarda musical en uns difícilíssims anys en què el país era un veritable desert estètic. És a dir, el fet que Homs mantingués la connexió amb els grans camins estètics oberts a l'Europa dels anys vint i trenta, com si aquí no hi hagués hagut un daltabaix que ho havia arrasat tot. Per als compositors joves dels anys cinquanta i seixanta aquest pont d'Homs entre un passat europeu del país i un present d'enlloc havia de ser importantíssim per evitar un trencament total del fil de la tradició. Per això sol, encara que la seva obra hagués estat molt menys important, avui sentiríem igualment la necessitat de mostrar-li públicament el nostre reconeixement.

De manera molt propera a aquesta funció de baula de connexió amb el món civilitzat, cal considerar també el que podríem anomenar la vessant pedagògica d'Homs. És veritat que Homs, que d'altra banda ja es guanyava la vida fent d'enginyer, no s'havia dedicat mai a l'ensenyament, però, tanmateix, en els anys sinistres de buidor i d'obscuritat de la postguerra, Homs va sentir amb tota naturalitat l'impuls pedagògic i el va projectar en les audicions comentades de música contemporània que va dur a terme durant deu anys, entre 1952 i 1962, primer al local social del Club 49 i després a la Sala Gaspar i a la Casa Aixelà. Avui pot costar molt d'imaginar-se el que significava l'any 1952 presentar la *Serenata* d'Arnold Schönberg, la *Suite lírica* d'Alban Berg, o la sonata per a piano de Béla Bartók. El sol fet d'aconseguir uns discos amb enregistraments d'obres com aquestes ja era poc menys que una heroïcitat: no cal dir que al migrat mercat discogràfic del país tot això ni tan sols existia. I, si se'm permet un record personal, només hi afegiré que prop de vint anys més tard, la millor manera –per no dir l'única– d'aconseguir aquesta mena de discos, per a un jove indocumentat, era encara viatjar a l'Europa civilitzada o, com a mínim, a la més propera Andorra. Doncs bé, per a aquelles diguem-ne quixotesques sessions d'aproximació a la música moderna, Homs va redactar dotzenes de pàgines d'introducció i comentari que devien ser utilíssimes per als privilegiats que van poder-hi assistir. Afortunadament, tot aquell material s'ha conservat i l'editorial Pòrtic ha tingut l'encert de publicar-lo a primers d'aquest any. Jo, que amb altres companys de generació començava la meva iniciació a la música contemporània cap a finals dels seixanta, no he pogut evitar de lamentar que aquest valuós material no hagués estat llavors al nostre abast: quantes marrades no ens hauríem estalviat, i quants garbellaments i síntesis de lectures diverses i disperses! Homs ja ho havia fet per a nosaltres, però malauradament les tristes circumstàncies del país encara ens en vedaven l'accés. Així i tot, després d'aquest lament inicial, el llibre *Antologia de la música contemporània, del 1900 al 1959* és encara una eina ben útil per acostar-se per primera vegada –o per segona, tant se val– a la música del segle xx. Algun capítol, com el dedicat als fonamentals quartets de Bartók, constitueix una autèntica monografia d'una trentena de pàgines. Els que presenten, l'any 1958, l'obra del seu mestre i amic Robert Gerhard, en ple exili i ostracisme oficial, havien de ser d'un gran atrevi-

Programa de l'acte d'homenatge al Sr. Joaquim Homs organitzat per la Societat General d'Autors (SGAE) i la Fundació Autor a Catalunya.

ment i d'una gran eficàcia en aquell moment, amb una audició coronada fins i tot amb l'últimíssima obra del mestre de Valls, el *Nonet*, completada només uns mesos abans. Tenint en compte les migrades possibilitats de la fonografia de l'època, és enormement sorprenent l'amplíssim ventall que arriben a cobrir aquestes històriques audicions, que al costat dels grans clàssics del segle aconseguixen d'encabir-hi la música electrònica, la música concreta, l'escola de Darmstadt, l'escola americana i fins i tot la música dels gamelan de Java i l'òpera pequinesa. I tot això, ho repeteixo per a qui tingui una memòria volàtil, es feia als anys cinquanta! I si algú, més que volàtil, la tingués atrofiada..., sisplau, que no s'estigui d'anar a repassar, a les hemeroteques, el que era la vida d'aquest país en aquells anys.

Després d'aquest encomiable esforç de divulgació en uns temps tan i tan aspres, l'impuls pedagògic d'Homs encara renaixeria més tard per fondre's amb la seva capacitat investigadora d'home format en la ciència i llegar-nos, l'any 1991, una valuosa monografia sobre Robert Gerhard.

Si tot plegat encara ens pogués semblar poc, Homs també mereixeria el nostre homenatge pels esforços que va dedicar a la revitalització de la vida associativa dels compositors del país, amb una participació activa en la fundació del Conjunt Català de Música Contemporània, d'una banda, i de l'Associació Catalana de Compositors, de la qual seria el primer president, de l'altra. I tot plegat, no ho oblidem tampoc, amb una disponibilitat quotidiana necessàriament limitada per la seva professió d'enginyer industrial.

La present exposició de quadres de Pietat Fornesa, la muller del compositor, desapareguda prematurament, em dona peu a reconèixer un altre mèrit no pas menor en l'actuació de Joaquim Homs, és a dir el d'haver estat prou gene-

rós per no permetre que la seva carrera de compositor, inevitablement i perillosament assetjada per les exigències de la seva servitud professional –i que, doncs, fàcilment hauria pogut ser excoent i vampiritzadora–, pogués perjudicar o ofegar la dedicació i l'evolució artística de la dona que compartia amb ell la vida. Ans al contrari, Homs va saber no tan sols respectar, sinó també estimular el descabdellament d'aquella altra carrera artística que creixia al costat de la seva. A la mort de Pietat Fornesa, Homs en va servir el llegat com un tresor personal i col·lectiu, la qual cosa avui ens permet, afortunadament, de veure aquí un resum essencial d'aquella activitat creativa tan estimada pel nostre compositor com la pròpia.

Totes aquestes activitats, tan honorables en elles mateixes, Joaquim Homs les ha dut a terme al llarg d'una trajectòria de quasi un segle amb una admirable assumptió natural i sense embuts de la seva catalanitat. En uns temps de ridículs cofoismes, de vergonyants desercions i de provincians auto-odis que malauradament encara no han acabat ni semblen voler acabar, Joaquim Homs s'ha mantingut fidel, sense escarafalls però també sense defalliments, a aquell ideal d'una Catalunya civilitzada i europea que s'havia forjat en els anys il·lusionats de la seva joventut, abans de la castradora guerra dels 3 anys. I malauradament tots sabem prou que no es podria dir ben bé el mateix de tots els artistes i intel·lectuals catalans del seu temps, que és també el nostre.

A tots aquests mèrits que he anat esmentant, i que no crec que ni el més indiferent gosés discutir, jo no em sé estar d'afegir-n'hi un altre que a mi em sembla no menys honorable: Joaquim Homs s'ha fet creditor de tots aquests reconeixements des d'una discreció exemplar, feta tant d'intel·ligència com de pudor, cosa que fins avui mateix quasi només li havia valgut, paradoxalment, l'oblit i la indiferència d'aquest empetitit país de baladrers i desvergonyits. No cal que digui, doncs, si és un plaer –i un honor– per a mi d'encapçalar amb aquestes paraules l'homenatge que avui tributem a Joaquim Homs, home de tan provades fidelitats: a la seva vocació, als seus ideals, al seu mestre, a la memòria de la seva muller, a la seva gent, al seu temps, al seu país.

Mestre Joaquim Homs, moltes gràcies.